

LIVINGSTONE (*Dr David*), Brits zendeling-medicus en ontdekkingsreiziger (Blantyre Works [Lanarkshire, Schotland], 19.3.1813-Tshitambo [Ilala, bij het Bangweolo Meer in Centraal-Afrika], 1.5.1873).

Hij was het tweede kind uit een arm gezin. Op tienjarige leeftijd werkte hij op een katoenfabriek, doch studeerde tevens. Zijn ideaal was als zendeling-medicus naar China uitgezonden te worden; groot was dan ook zijn ontgoocheling toen de *London Missionary Society* besloot hem Afrika als arbeidsveld toe te wijzen.

Op 8 December 1840 verliet hij Engeland en vestigde zich aanvankelijk te Kuruman, Betsuanaland, een zendelingen-station, dat twintig jaar te voren door Robert Moffat was gesticht geworden.

Livingstone, die met Moffat's dochter, Mary, in het huwelijk trad, ondernam spoedig kleinere reizen met zendingsdoelenden; hij was de overtuiging toegedaan, dat het succes der blanke missionering afhankelijk was van het openen van nieuwe gebieden; hij beschouwde zichzelf als een zendeling-pionier.

Zijn eerste grote tocht leidde tot de ontdekking (1 Augustus 1849) van het Ngami Meer in de Kalahari. Noordwaarts doordringend, bereikte hij in Juni 1851 de Zambesi te Sesheke.

Nadat zijn vrouw en zijn aan koorts-onderhevige kinderen in 1852 naar Engeland waren vertrokken, ondernam Livingstone van uit Linyante aan de Zambesi, een uitputtende reis naar Loondo aan de westkust. Op 20 Februari 1854 bereikte hij het Dilolo Meer en op 31 Mei Loondo. Op zijn terugtocht (begonnen 20 September 1854) deed hij Kabango (in Kwango?) aan, en 13 Juni 1855 bevond hij zich opnieuw aan het Dilolo Meer, waar hij een nauwgezette studie van de hydrografie der streek deed.

Terug in Linyante (begin September), besloot hij de Zambesi oostwaarts tot aan zijn monding te volgen. Hij vertrok op 8 November 1855 en ondede veertien dagen later de Victoriavallen. Op 20 Mei 1856, was hij te Kilimane aan de oostkust, zodat hij Afrika van West naar Oost doortrokken had. Zijn zorgvuldige waarnemingen maakten een reconstructie van de kaart van Centraal-Afrika noodzakelijk.

In 1856 keerde hij naar Engeland terug, waar hij zijn *Missionary Travels and Researches in South Africa* schreef (Londen, 1857).

Hij nam daarop ontslag als zendeling en liet zich benoemen (1858) tot Brits consul in Oost-Afrika met Kilimane als standplaats, tevens tot expeditie-hoofd met als opdracht Oost- en Centraal-Afrika grondig te onderzoeken.

In de tweede periode van zijn leven als ontdekkingsreiziger — de eerste had zestien jaar geduurd — had hij als taak Centraal-Afrika voor de Britse handel te ontsluiten, de kennis omtrent het land en de inboorlingen te vermeerderen en de slavenhandel tegen te gaan.

De Zambesi-expeditie (1858-1864), waarvan ook zijn broer Charles deel uitmaakte, koos Tete aan de Zambesi als uitgangspunt;

van daar uit werden acht reizen gedaan in de gebieden van Zambesi, Makololo, Shire en Nyassa Meer, welk meer op 16 September 1859 werd ontdekt.

Livingstone's vrouw, die zich begin 1862 bij hem kwam voegen, stierf te Shupanga op 27 April van hetzelfde jaar.

In 1864 werd hij door de regering teruggeroepen. De geografische en andere wetenschappelijke resultaten van deze expeditie, hoewel niet in hoeveelheid te vergelijken met de waarnemingen in de eerste en de laatste periode gedaan, waren van groot belang. Details kan men vinden in zijn *Narrative of an Expedition to the Zambesi and its Tributaries* (Londen, 1865). Zonder het te weten had Livingstone de basis gelegd van het Britse protectoraat Nyassaland.

In 1866 was hij voor de derde maal in Afrika. Het hoofddoel van de expeditie was ditmaal het stopzetten van de slavenhandel door middel van culturele beïnvloeding, en de oplossing van de topografische vraagstukken van het gebied tussen Nyassa en Tanganyika. Livingstone was de mening toegedaan dat de bronnen van de Nijl meer ten Zuiden lagen dan Speke, Baker en Burton beweerden. Van Zanzibar trok hij weer naar het Nyassa Meer en vandaar naar de gebieden ten Zuiden van Tanganyika; het meer zelf bereikte hij op 31 Maart 1867. Hier geraakte hij in het gezelschap van Arabische slavenhandelaars (waaronder Tippto Tip), door wie hij in zijn verplaatsingen werd gehinderd. In November 1867 was hij aan het Mweru Meer.

Nadat hij het Mofwa Meer en de Lualaba had bereikt, ontdekte hij, op 18 Juli 1868, het Bangweolo Meer. Daarna ging de tocht noordwaarts naar Ujdjidji (13 Maart 1869).

Aangezien Livingstone de Lualaba voor de bovenloop van de Nijl hield, wou hij de stroom afvaren. Hij stak in Juli 1869 het Tanganyika Meer over, trok door Maniema, doch werd hier tegengewerkt, voor een deel door Inlanders en slavendrijvers, voor een ander door uitputting en ziekte. Eerst op 29 Maart 1871 bereikte hij de Lualaba te Nyangwe, waar hij vier maanden vertoefde. Hier was het dat Arabische slavendrijvers op zekere dag bijeenkwamen en zonder waarschuwing of provocatie, toen de markt het drukst was, op de vrouwen schoten; honderden werden gedood, of verdronken toen zij poogden te ontsnappen. Het naar Engeland verzonden verslag van dit afgrijselijk toneel wekte zoveel verontwaardiging, dat energieke stappen bij de sultan van Zanzibar werden gedaan om de handel in slaven stop te zetten. Livingstone heeft zeer veel bijgedragen om de christelijke en humanitaire belangstelling voor de kleurling en de slaaf op te wekken.

Door walg aangegrepen keerde de uiterst vermoeide verkenner-geograaf naar Ujdjidji terug, waar hij op 23 October aankwam. Aldus werd verhinderd dat Livingstone, behalve verkenner van de Zambesi, ook ontdekker van de Kongostroom werd.

Vijf dagen later trof de rijkelijk uitgeruste Stanley de verdwenen gewaande ontdekkingsreiziger te Ujdjidji aan. Op 20 November trokken beiden, op verzoek van de *Geographical Society*, naar het noordelijk eind van het Tanganyika Meer op verkenning uit; zij bewezen dat de Ruzizi niet uit

maar in het meer vloeit.

Op het einde van dit jaar (27 December) togen zij oostwaarts naar Unyanyembe, waar Stanley afscheid nam (14 Maart 1872). Livingstone weigerde naar Europa terug te keren voor dat hij alle topografische kwesties had opgelost.

In Augustus begaf hij zich weer naar het Bangweolo Meer met de bedoeling het langs het Zuiden en het Westen rond te gaan, altijd op zoek naar de bronnen van de Nijl. Maar de dysenterie en het langdurig verblijf in de tropen hadden Livingstone's gestel zeer verzwakt. Hij voelde zijn dood naderen en liet in het dorp Tshitambo, aan de zuidkant van het meer, een hut bouwen om er in te sterven. Op 1 Mei (volgens sommigen op 4 Mei) 1873, in de vroege morgen, vonden zijn boys hem, geknield vóór zijn bed, dood. Zijn getrouwe dienaren brachten zijn lijk, zijn geschriften en instrumenten naar de oostkust. Met grote eer werd hij in Engeland begraven en op 18 April 1874 in Westminster Abdij bijgezet. Zijn zorgvuldig bijgehouden dagboek der laatste zeven jaren werd door Horace Waller gepubliceerd onder de titel *The Last Journals of David Livingstone in Central Africa* (1874).

Onder alle Afrika-reizigers, die in de XIXe eeuw op ontdekkingen uitgingen, mag Livingstone als de beroemdste worden aangezien. Hij doorkruiste een derde van het zwarte continent, van de Kaap de Goede Hoop tot dicht bij de evenaar, en van de Atlantische tot de Indische oceaan. De grensgebieden van Oost- en Zuid-Kongo werden door hem nauwgezet verkend.

Hij was een volhardend maar geen gehaast reiziger; op zijn tochten noteerde hij al wat waardig was aangetekend te worden, hierbij geholpen door zijn geografisch instinct en zijn wetenschappelijk getraind oog.

Met de Inlanders ging hij begrijpend en minzaam om, zodat hij bij hen in zeer hoog aanzien stond; zelfs de slavenhandelaars, tegen wie hij opkwam, bewonderden hem. Menslievendheid en eenvoud des harten waren in de wildernis zijn beste wapens; zijn levensleus was: Vrees God en werk hard. Livingstone's ontdekkingen hebben o. m. geleid tot de oplossing van het hydrografisch probleem van Afrika, doch hiermee houden zijn uitzonderlijke verdiensten niet op. Zijn leven en dood werkten als een spoorslag; geïnspireerd door zijn bewonderenswaardig voorbeeld, stroomden hoe langer hoe meer exploratoren, missionarissen en zendelingen naar Donker-Afrika toe. Daarenboven had zijn relaas van de slavenhandel zo 'n geweldige reactie in de beschaafde wereld gewekt, dat men zeggen mag, dat hij, de kinderlijke Livingstone, het mensonterend bedrijf op Afrikaanse bodem de doodsteek heeft toegebracht.

28 December 1947
A. Burssens.

Blaikie, W.-G., *Personal Life of David Livingstone*, 1880. — Johnston, H.-H., *Livingstone*, 1891, latere ed. 1912. — Finger, C.-J., *David Livingstone, Explorer and Prophet*, 1928. — Stanley, M.-J., *How I found Livingstone*, 1872. — Walker, E.-B., *Livingstone, the Pioneer*, 1925. — Campbell, R.-J., *Livingstone*, 1929. — Livingstone, *Dernier Journal*, 2 vol., 1876.